

ИНТЕРАКТИВНА УЧИЛНИЦА

Прирачник за корисење неформални методи во настава

ИМПРЕСУМ

Наслов:

Иншеракшвна училиница: Прирачник за корисшење неформални алашки во образованиешо

Авџори:

Илија Сџанковски

Иван Јованов

Издавачи:

Фондација Конрад Аденауер во Република Северна Македонија

Здружение Лидери за едукација, активизам и развој

За издавачише:

Јоханес Д. Раи, раководител на претставништвошо на Фондацијата Конрад Аденауер во Република Северна Македонија

Иван Јованов, Извршен директор на Здружение Лидери за едукација, активизам и развој

Лектор:

Љупка Боцевска

Дизајн:

Илија Сџанковски

Печат:

Polyesterday

Тираж:

200 примероци

Скопје, декември 2018

СОДРЖИНА

ВОВЕД	3
ШТО Е НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ ?	4
ШТО Е МЛАДИНСКА РАБОТА ?	4
МЛАДИНСКО УЧЕСТВО ВО НАСОКА НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	4
ФАСИЛИТИРАЊЕ/ВОДЕЊЕ АКТИВНОСТ НА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ	5
АРГУМЕНТИРАНО ГОВОРЕЊЕ	7
КОМПРОМИС И МЕНАЦИРАЊЕ КОНФЛИКТИ	17
КРИТИЧКО РАЗМИСЛУВАЊЕ	25
РАЗВИВАЊЕ НА ОПШТЕСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ И СВЕСНА ИНДИВИДУА	37
ТИМСКИ ВЕШТИНИ И СОРАБОТКА	45
КОМУНИКАЦИЈА И ЈАВНО ГОВОРЕЊЕ	57
ИГРИ ЗА РАЗМРДУВАЊЕ	65
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	72

ВОВЕД

Како организација која ги базира своите програми на неформални методи и младинска работа, во последните 4 години заедно со Фондацијата Конрад Аденауер имавме можност да бидеме вклучени во средношколскиот образовен систем преку директна работа со ученици, наставници и со училишната администрација.

Нашата работа се фокусираше на ученичкото организирање и учество во процесот на носење одлуки¹, но и на зајакнување на капацитетите на наставниците за работа со неформални методи и методи на младинска работа. Низ сите овие процеси офајтивме преку 70 средни училишта низ целата територија на Република Северна Македонија.

Она што го забележавме и го идентификувавме е:

- 1) Големото влијание на неформалното образование и користените методи врз учесниците (ученици и наставници) со коишто работевме;
- 2) Незастапеноста на неформалното образование и посебни методи во рамки на формалниот образовен систем.

Тоа ни беше инспирација да го создадеме овој прирачник со кој сакаме да ги доближиме концептите и методите кои ние ги практикувавме и кои вродија успех за време на обуките. Истиот е наменет за наставници, едукатори и лица кои работат со млади и кои сакаат да применат неформални методи и методи на младинска работа во своето делување.

¹ Во 2017 година беше објавено истражувањето за вклученоста на средношколците во процесите на носење одлуки. Истиот е достапен на www.lead.org.mk и на www.kas.de/web/mazedonien

» ШТО Е НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ (НФО)?

Една од првите дефиниции за неформалното образование вели дека тоа е „**Секоја систематски организирана образовна активност која се случува нагвор од формалниот образовен систем**“ (Coombs, W.W. и M. Ahmed. 1974)

Меѓутоа, НФО во последните години сè повеќе почнува да се доближува и кон формалниот систем, а и обратно. На нешто почнува да се гледа и како на методологија која е внимателно приспособена кон употребите на своите учесници, а разликата е во тоа што е на доброволна основа.

Главните карактеристики на НФО се:

- Флексибилност во однос на дефинираната програма, време, место и возраст;
- Учењето е партиципативно и фокусирано кон индивидуата;
- Фокусот е на стекнување вештини, наместо информации;
- Се базира на искуствено учење и акции.

» ШТО Е МЛАДИНСКА РАБОТА?

Младинска работа е термин кој се користи за да ги опише сите активности, пристапи и процеси за градење на капацитетите на младите, преку неформално и спонзорирано учење, со цел личен и социјален развој како и активно вклучување на младите во општеството.

Младинската работа се обезбедува на места соодветни на неформалните образовни практики (програми) за млади, меѓу кои спаѓаат соодветни простори, на отворено и на интернет.

» МЛАДИНСКО УЧЕСТВО ВО НАСОКА НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Една од формите каде што принципите на неформалното образование и младинската работа можат да се практикуваат во училиштата е во воспитувањето на младинското учество преку формите на здружување на учениците, односно Училишните заедници. Младинското учество во процесот на донесувањето одлуки е еден од индикаторите за тоа колку младите се граѓански свесни, но и за тоа колку системски им е овозможено да бидат вклучени, консултирани и да влијаат во одлуките од кои тие директно се засегнати. Во овие рамки не е исклучок ниту средношколското учество. Џорџ Адам Флечер, висшино учество подразбира „процес којшто ги вклучува учениците во секоја фаза на образовниот процес, со цел да ја зајакне нивната желба за образование, општеството и демократијата“.

Алатите и методите претставени во овој прирачник се наменети и за воспитување и активирање на Училишните заедници, постојат зајакнување на нивните капацитети како и зголемување на граѓанската свесност на учениците.

» ФАСИЛИТИРАЊЕ/ВОДЕЊЕ АКТИВНОСТИ НА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Улога на фасилитаторот во неформалното образование постојнува од неговата доброволна основа. Па така, постојаноста и интеракцијата помеѓу фасилитатор-учесник е хоризонтална и динамична, каде што учесникот зема големо учество во процесот на учење.

За разлика од формалното образование, каде што на наставникот се гледа како на личност која го дава знаењето, улогата на фасилитаторот во неформалното образование е да го зашиши/овозвозможи процесот на лицата кои ги фасилитира (учесниците). По својата природа штој не се вмешува во содржината и продукцијата на групата.

Наставник во формално образование	Фасилитатор во неформално образование
Го контролира текот на учењето според однапред определена програма	Програмата ја приспособува на учесниците
Знаењето постојнува од него	Знаењето доаѓа од групата и нејзината динамика
Го евалуира знаењето преку тестови (најчесто)	Самата група ги вади најважните заклучоци и знаење
Се фокусира на информации и содржини	Се фокусира на процеси и групна динамика

Контролата која фасилитаторот ја има над групата треба да биде на минимално ниво и кога штоа се случува треба да биде поврзана со процесот на групата. Во идеална ситуација настануваат три фази кои фасилитаторот треба да ги има предвид кога работи во група

Графикот го покажува нивоот на контрола која треба да ја има фасилитаторот. Таа треба да се случува во првата и последната фаза.

Фаза 1 - Претставување и давање инструкции. Тука фасилитаторот се претставува, ја кажува целта на активността, и наредува што ќе се прави (дава инструкции).

Фаза 2 - Ова е процесот кој го создаваат самите учесници, а во кој фасилитаторот најчесто набљудува. Тука се случува групната работа, индивидуалната работа или методот кој се употребува.

Фаза 3 - Извлекување заклучоци. Тука фасилитаторот повторно ја зема контролата назад и низ прашања го води процесот на научени лекции кои произлегуваат од самите учесници.

АРГУМЕНТИРАНО ГОВОРЕЊЕ

30-40 мин

Неограничено

Аргументирано зоворење,
групна работа

Самолетливи
ливчиња, пенкала

„ВОЈНА“ НА АРГУМЕНТИ

- » Да се развие култура на аргументирано зоворење кај учесниците;
- » Да се развие тимски дух.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Изберете тема за дискусија поврзана со материјалот која се обработува на часот.
2. Од избраната тема креирајте една изјава.
3. На едната страна на проскрипцијата залепете лист на кој пишува „Се согласувам“ а на другата страна лист на кој пишува „Не се согласувам“.
4. Побарајте од учесниците да одлучат дали се согласуваат или не се согласуваат со изјавата и да застанат на едната или на другата страна на проскрипцијата, до пословениот знак.
5. Доколку жртвите се со драстично различен број на учесници, изберете неколку кои ќе преминат на другата страна.
6. Окако ќе се формираат две групи, побарајте од секоја група да се подели во помали групи од 4 до 5 учесници. Најмалку дека иако се подели во помали групи, тие сепак се дел од една група.
7. Поделете им самолетливи ливчиња и пенкала и побарајте од секоја од помалите групи да креира аргументи со кои ќе го одбранат својот став „Се согласувам“ или „Не се согласувам“. Дајте им 10 минути да креираат аргументи. Осигурајте се дека секоја група ќе има еднаков број аргументи.
8. Поштоа, побарајте да се вратат во две големи групи и заеднички да ги рангираат креираниите аргументи од најслаб до најсилен аргумент.
9. На таблата нацртајте две колони „Се согласувам“ и „Не се согласувам“.
10. Побарајте по еден учесник од две групи да излезе и да ги презентира најслабо ранжираниите аргументи. Вие одлучувате кој аргумент е посилен и го прогласувате за победник. Ливчето со победничкиот аргумент го лепите на таблата во соодветната колона (Доколку победил аргумент „Се согласувам“ го лепите во колоната „Се согласувам“). Оваа постапка ја повторувате додека не се исцрпат сите аргументи. Аргументите се бранат од најслаби кон најсилни.
11. Според бројот на победнички аргументи прогласувате победник.
12. Преминувате на дискусија

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Врз основа на што одлучивте дали се согласувате или не се согласувате со изјавата?
2. На кој начин ги креирате аргументите за вашите ставови?
3. На кој начин ги ранжирате аргументите и дали ви беше предизвик да се договорите заеднички?
4. Како влијаеја ставовите на спроведливост или врз вашите лични ставови?
5. Што научивте преку вежбањата?

*Додајте прашања поврзани со темата која ја обработувате.

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Креирајте изјави поврзани со темата која ја обработувате на часот. Изберете теми (изјави) кои поттикнуваат дискусија и интерес.
2. Избегнувајте да давате ваше мислење во однос на изјавите за да не ги насочувате мислењата на учесниците. Оставете учесниците самостојно да зборуваат и да коментираат.
3. Доколку е голема групата, можејте и да ја поделите во 2 или 3 помали групи за да заштедите на време.
4. Дел од учесниците можеби нема да сакаат да зборуваат. Охрабруете ги. Дозволете им да зборуваат и покрај тоа што е потребно. Дадете им време да се подготват додека групите учесници зборуваат. Во секој случај, не ги присилувајте да зборуваат.

30-40 мин

Неограничено

Аргументирано зоворење,
индивидуална работа

Подготвени изјави
за дискусија

МУЗИЧКИ ДЕБАТЕРИ

» Да се развие култура на аргументирано зоворење кај учеснициите.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Од сџолчињата во просторијата најравеќе два кружа, еден во друѓ. Сџолчињата треба да бидат свршени едно кон друѓо. Бидејќи сигурни дека има доволно сџолчиња за секој учесник.
2. Замолете ги учесниците да креираат два кружа позад сџолчињата. Учесниците треба да бидат свршени еден кон друѓ.
3. Пуштете музика и замолете ги учесниците да се движат во круж. Внатрешниот круж да се движи кон десно, а надворешниот кон лево.
4. Во одреден момент прекинете ја музиката и кажете им на учесниците да престанат да се движат и да седнат на сџолчево пред нив.
5. Прочитајте една изјава поврзана со темата која се обработува на часот и наведете им на учесниците дека тие кои се наоѓаат во внатрешниот круж ќе треба да креираат аргументи ЗА поддршка на дадената изјава, а тие во надворешниот круж ќе креираат аргументи ПРОТИВ дадената изјава, без разлика на нивните лични убедувања.
6. Дајте им 2 минути да смислат аргументи ЗА или ПРОТИВ.
7. Поштоа, побарајте учесниците, кои се свршени еден кон друѓ, да си ги сodelат аргументите. Најпрво сodelуваат учесниците кои сегаат во внатрешниот круж.
8. Откако ќе сodelат двесте страни, повторете ја постапката. Прашајте ги учесниците, со кревање на рака, дали нивниот партнер им го променил мислењето.
9. Процесот се повторува со нови изјави колку што имате време на располагање.
10. Преминете кон дискусија за извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Доколку имавте спротивен став од оној кој требаше да го браните, како ви беше да засилувате став во кој не верувате?
 2. Во колкава мера вашите дебатни партнери успеваа да ви влијаат на мислењето?
 3. Во колкава мера успеавте да развиете поголема свесност за темата која се дискутираше?
- *Додајте прашања поврзани со темата која ја обработувавте

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Замолете ги учесниците да седнат во круг.
2. Земете ја шапка со одговорени изјави во неа и подајте ја на учесникот од вашата десна страна. Замолете го учесникот да извлече една изјава. Оштрако ќе извлече, учесникот ја подава шапката на учесникот од неговата десна страна и ова се повторува сè додека секој од учесниците не извлече изјава.
3. Пошто, секој од учесниците, редоследно како што ги влече изјавите, има една минута да говори на темата од изјавата која ја извлекол. Единствено правило е што што говори да не засилува и да не се повторува.
4. Во круг, секој од учесниците го кажува својот говор на тема на изјавата која ја извлекол. Замолете ги учесниците да фаќаат белешки (коментари) за говорите кои ги слушаат.
5. Оштрако сите говори ќе завршат, дозволете им на учесниците да ги дадат своите коментари.
6. Преминете на групна дискусија и извлекување заклучоци

30-40 мин

Неограничено

Јавно зборување, јасно
изразување, групна дискусија

Изјави на шемата
која се
обработува,
шапка, ситоперица

САМО ЕДНА МИНУТА

- » Да се развие критичко размислување кај учесниците;
- » Да се развие самоверба за слободно изразување на личните мислења.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Замолете ги учесниците да седнат во круг.
2. Земете ја шапката со подготвените изјави во неа и подгедете ја на учесниците од вашата десна страна. Замолете го учесникот да извлече една изјава. Опишете ја извлечената, учесникот ја подготви шапката на учесникот од неговата десна страна и ова се повторува сè додека секој од учесниците не извлече изјава.
3. Појдете, секој од учесниците, редоследно како што ги влечеле изјавите, има една минута да зборува на шемата од изјавата која ја извлече. Единствено правило е што што зборува да не засматнава и да не се повторува.
4. Во круг, секој од учесниците го кажува својот збор на шема на изјавата која ја извлече. Замолете ги учесниците да фаќаат белешки (коментари) за зборувајќи кои ги слушаат.
5. Опишете сите зборови ќе завршат, дозволете им на учесниците да ги дадат своите коментари.
6. Преминете на групна дискусија и извлекување заклучоци

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Дали е тешко да се зборува една минута без претходна подготвка?
 2. Кои беа најтешките теми за зборување и зошто?
 3. Која од изјавите беше најконтроверзна и зошто?
 4. Која беше најинтересната информација што ја слушавте?
- *Додајте прашања поврзани со шемата која ја обработувате.

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Креирајте изјави поврзани со шемата која ја обработувате на часот. Изберете теми (изјави) кои поттикнуваат дискусија и интерес.
2. Избегнувајте да давате ваше мислење во однос на изјавите за да не ги насочувате мислењата на учесниците. Осигурете учесниците самостојно да зборуваат и да коментираат.
3. Доколку е голема групата, можете и да ја поделите во 2 или 3 помали групи за да заштедите на време.
4. Дел од учесниците можеби нема да сакаат да зборуваат. Охрабруете ги. Дозволете им да зборуваат и покрајтоа ако е потребно. Дајте им време да се подготват додека групите учесници зборуваат. Во секој случај, не ги присилувајте да зборуваат.

40-45 мин

Неограничено

Јавно и јасно изразување,
аргументирано зоворење

Долг суг и 2
сјолчиња, листици
и џенкала, лејлива
лента

НАПРАВИ ИЗБОР

- » Да се идентификуваат и развијат вештини за слушање, дискусија и убедување;
- » Да се појаснат соработка и слободоумие.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Направите два знака, „се согласувам“ и „не се согласувам“, и залепете ги на двајца краја од сугот. Осигурајте се дека има доволно место за учесниците да можат да формираат права линија.
2. Поставете две сјолчиња на центарот на собата, на 50 цм растојание.
3. Изберете една приредена изјава.
4. Посочете ги двајца знака на сугот и објаснете им на учесниците дека вие ќе читате изјави со кои тие можат да се согласат или да не се согласат, до одредена мера.
5. Прочитајте ја одбраната изјава.
6. Побарајте од учесниците да се позиционираат на сугот помеѓу двајца знака, според тоа колку се согласуваат или не се согласуваат со изјавата: доколку целосно се согласуваат или не се согласуваат, стојат треба да заситанат на еден од краевите, во средината треба да заситанат некаде на средина.
7. Кога луѓето ќе се позиционираат во линија, поканете ги двајцата учесници кои се најблиску до знаците, односно на крајот на линијата од двесте страни, да седнат на постојаните сјолови. Оситанатите учесници треба да ситојат околу ситовите, заситанатај позад седнатата личност со која се согласуваат.
8. На секој од учесниците кои седат на ситовите дајте им по една минута да ги објаснат причините поради кои се согласуваат, односно не се согласуваат со изјавата. Никој друг не треба да се вклучува во излагањата на ситовите.
9. Поштоа, на двесте групи (онаа која се согласува и онаа која не се согласува), разделени една од друга, дајте им 10 минути да подготват аргументи со кои ќе ја бранат нивната за, односно против позиција, и да изберат нов говорник кој ќе ги презентира аргументите.
10. По истекот на десетте минути, поканете ги назад групите и поканете ги двајцата нови говорници да седнат на ситовите со нивните поддржувачи позад нив.
11. Дајте им на новите говорници по три минути да ги образложат своите аргументи. По истекот на времето, поддржувачите на едната или на другата страна, можат да одлучат да го променат мислењето и да се префрлат во другата група.
12. Поштоа, на групите кои треба да бидат оддалечени, дајте им уште 5 минути да ги креираат аргументите и да изберат шест говорник. Повторете го процесот. По говорите, повторно дајте им можност на учесниците да го променат мислењето и да ја променат групата доколку се премислиле.
13. Соберете ги сите во една група и започнете го брифингот.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Дали е шешко да се зборува една минутиа без прешходна подготшовка?
2. Кои беа најшешкише теми за зоворење и зошшо?
3. Која од изјавише беше најконшроверзна и зошшо?
4. Која беше најчуднаиша информација шшо ја слушнавише?

*Додаише прашања поврзани со темаиша која ја обрабшувавише.

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Креирајише изјави поврзани со темаиша која ја обрабшувавише на часои. Избереише теми (изјави) кои пошшинувааи дискусија и инштерес.
2. Избежнувајише да даваише ваше мислење во однос на изјавише за да не ги насочуваише мислењаиша на учеснициише. Оставише учеснициише самосшјоно да зовораиш и да коменширааиш.
3. Доколку е голема жруиа, можеише и да ја поделиише во 2 или 3 помали жруиш за да зашшедиише на време.
4. Дел од учеснициише можеби нема да сакааиш да зовораиш. Охрабреише ги. Дозволеише им да зовораиш и покраишко ако е пошшребно. Дајише им време да се подготшваиш додека групише учесници зовораиш. Во секој случај, не ги присилувајише да зовораиш.

30-40 мин

Неограничено

Јавно говорeње, јасно
изразување, жрпна дискусија

Изјави на шемаа
која се
обрадоува,
шака, шодепица

МОЈОТ ЖИВОТ НЕ Е ПРЕТСТАВА

- » Да се земаат предвид некои од контрoверзниите аспекти на демократското општество;
- » Да се практикуваат и развијат вештини за слушање, дискусија и убедување;
- » Да се поопширне соработка и слободоумие.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Започнете со крајна бора на идеи за штоа што е психофизичко насилство. Дајте им 1 до 2 минути на учесниците да размислат и постоа соберете ги нивните одговори на филм чарш.
2. Направете го испитува, овојпат за насилство преку интернет, што значи штоа и во кои форми се појавува.
3. Ставете една линија на средина на просторната со креј линија. Десната страна е колона за ДА, левата е колона за НЕ.
4. Објаснете дека ќе прочитате изјави за насилство преку интернет и дека тие треба да ги избераат страна без да зборуваат.
5. Прочитајте ја првата изјава и оставете 15 секунди учесниците да размислат и да одговорат.
6. Повторете го ова за секоја изјава.
7. Помеѓу секоја изјава, на учесниците кои преминале во колоната за ДА, поставете неколку прашања за вадење на заклучоци

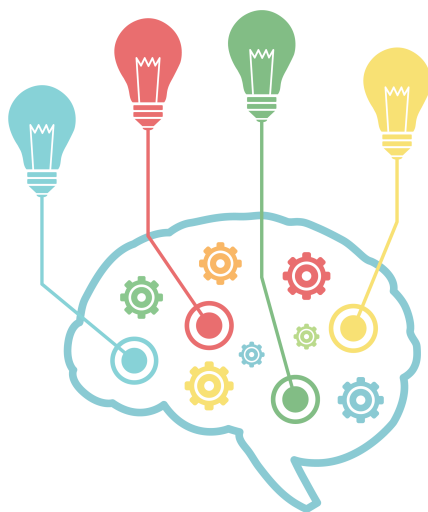
ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Колку бевте запознаени со сајбер-насилство пред оваа активност?
2. Дали сите изјави се доволно сериозни за да бидат обележани како сајбер-насилство? Зошто?
3. Дали постојат други начини на сајбер-насилство кои не се споменати?
4. Колку е вообичаено сајбер-насилството во нашата земја?
5. Што може да се стори за да се спречи сајбер-насилството?
6. Што можете да направите за да се заштитите од сајбер-насилство?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Пред да започнете со активност, поопширне ги учесниците да ги споделат своите искуства на шемаа и слободно да зборуваат за истите.
2. Помеѓу секоја изјава, од двајца или тројца учесници кои заминале на страната на ДА, побарајте да ги споделат своето искуство со осмислување и да кажат како се справиле со таквата ситуација, односно што преземале.
3. Погрижете се сите учесници активно да учествуваат во вежбаа, а особено во дискусијата за вадење на заклучоци.

КОМПРОМИС И МЕНАЦИРАЊЕ КОНФЛИКТИ

15-25 мин

10-30

Индивидуална работа,
работа во тим

Различни предмети,
шорба, листови,
џенкала

ВНАТРЕ ИЛИ НАДВОР

- » Да се идентификуваат интерперсоналните односи кои можат да влијаат на групата/тимот;
- » Да се најдат можни решенија за интерперсонални предизвици и конфликти;

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Соберете предмети кои можат лесно да се категоризираат во групи (5 карти за читање, 5 џенкала, 5 маркери, итн.) и 2 предмета кои нема да можат да се категоризираат, на пример креда и спојувалка за документи;
2. Ставете ист број на предмети колку што има луѓе во групата/групацијата. На пример ако групата е 26 во шорбата ставете 6 карти, 6 џенкала, 6 маркери, 6 листови и 2 други различни предмети;
3. Поставете секој од учесниците треба да извлече по еден предмет и според него да се поделат во тимови;
4. Двајцата учесници со несвојливи предмети ќе седат и ќе се двоумат што треба да направат и каде да се придржат. Може да биде нејасно, меѓутоа оставете го процесот да тече за да видите на кој начин тие ќе се приклучат кон тимовите. Можно е ова да трае и подолго време. Не го прекинувајте процесот, набљудувајте и адресирајте во делот за вадење заклучоци;
5. Откако ќе се формираат групите, заблагодарете им се на двајцата учесници. Поставете им на сите членови листови од вжбата (прилог 1 и 2) и дајте им 5 до 10 минути да ги одговорат;
6. Откако ќе ги одговорат дајте им го прилогот 3 и замолејте ги да дискутираат помеѓу себе во рок од 5 минути;
7. На крајот преминете кон извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Каков е ефектот на групата кога два члена се чувствувале исклучени?
2. Што се случуваше за време на формирањето групи? Како се дојде до решението? Што можеме да заклучиме од тоа?
3. Како се чувствувале вие двајца кои не „припаѓавте“ никаде?
4. За тие што беа дел од групите, како реагиравте кога видовте дека двајца членови не припаѓаат никаде?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Во делото за вадене на заклучоците доколку приметиш дека двајцата членови кои не „прифаќаа“ никаде се под емоции, дај им прво нивен шанса да зборуваат.
2. Оваа активност е најдобро да се спроведе оштано групата веќе се има запознаено и има создадено одредено ниво на доверба.

Прилог 1: Внатре или надвор

1. Напиши ситуација во која си се чувствувал вклучен од групата?
 - Што се случи за да се чувствуваш вклучено?
 - Како тоа влијаеше на твоето однесување?
 - Како тоа влијаеше на групата?

Прилог 2: Внатре или надвор

2. Напиши ситуација во која си се чувствувал исклучен од групата?
 - Што се случи за да се чувствуваш исклучено?
 - Како тоа влијаеше на твоето однесување?
 - Како тоа влијаеше на групата?

Прилог 3: Дискусија во рамки на групите

3. Што можат членовите на групата да направат или кажат за луѓето да се чувствуват вклучени?
4. Што би промениле доколку повторно ја правите активността од почеток?

30-40 мин

10+

Играње улоги, жрупа работа

Различни предмети,
шорба, листови,
пенкало

КОМПРОМИС

- » Да се подигне свесћа за пошребата од компромис;
- » Да се најдаш можни решенија за решавање на ситуацији со сировишсавени мислења.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Отворете ја вежбаа со бура на идеи (brainstorming) и замолете ги учесниците да сфоделаат што за нив значи компромис;
2. Објаснете ја целта на активността, дека се базира на играње улоги на веќе зададени ситуацији;
3. Поделете ги учесниците во 5 жрупи и на секоја жрупа дадете им по една ситуација;
4. Објаснете им на учесниците дека треба да креираат сценарио и поштоа да го одиграат пред целата жрупа. Дадете им 15 минути;
5. Откако ќе ги завршат сценаријата, секоја жрупа има по 3 минути да ја одигра претсшаваа пред сите учесници;
6. Откако ќе завршат сите жрупи, преминете на извлекување заклучоци

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Што се случуваше за време на претсшавиште?
2. Во какви ситуацији беа двете сшрани за време на сите претсшави?
3. Што беше пошребно за да се постигне договор? На кој начин се сшори шоа?
4. Што се случува кога нема да се постигне компромис?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Кога учесниците ќе ја одиграваат претсшаваа, дадете им насоки да не ја откриваат претходно, наместо шоа оставате на публиката сама да ја разбере на свој начин.

30-40 мин

10+

Работа во тим

Флип-чарт харџија,
маркери, пенкала

ПОЗИТИВЕН СПИН

- » Да ги промени перспективите за конфликтот во секојдневниот живот;
- » Да поттикне размислување за позитивните аспекти на конфликтот.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Поделете ја групата во помали тимови од 4 до 7 учесници;
2. На секој тим му следува по еден лист флип-чарт харџија, маркери и пенкала;
3. Дадете инструкции на секој тим да напише своја дефиниција за конфликт, без притоа да користат нејативни термини и зборови. Дефиницијата треба да ја напишат на флип-чарт харџија заедно со илустрација за истата;
4. Овако ќе завршат, докажете еден член на групата да презентира пред сите;
5. Овако ќе завршат презентациите, преминете кон извлекување заклучоци и научени лекции.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Која е перцепцијата за конфликтот во нашето општество?
2. Имавте ли потешкотии да ги идентификувате позитивните аспекти на конфликтот? Кои беа тие?
3. Кои се нејативните последици кои можат да настанат при конфликт?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Поделете ги учесниците во групи по случаен избор.
2. Надгледувајте ја групната динамика. Доколку забележите дека се појавил конфликт во групата заради различно размислување, агресирајте го во фазата на вадење заклучоци.
3. Поттикнете ги учесниците да се сејат на 3 конфликти кои ги решиле успешно.

30-40 мин

10+

Дебата, изнаоѓање
комиромис

Не е пошребно

ШТО ЌЕ ПОБЕДИ?

- » Да се практикуваат вештиниите на дијаложи;
- » Да се изгради консензус.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Побарајте од учениците да се поделат во парови, свршени еден кон друг, лице в лице, со исцрпена десна шупаница (како во играа „лист, камен, ножички“).
2. Посочете дека секој пар треба во исто време, заеднички, на глас да каже „ништо, нешто, сешто“. Што ќе биде кажан зборот „сешто“, двајца учесника треба да кажат поим кој прв им доаѓа на ум (куче, чаша, чевли, ѓенкало итн).
3. Оштакано ќе ги кажат своите поими, учениците, во рамки на својот пар треба да дебатираат меѓусебно за што зошто нивниот поим би го „победил“ поимот на нивниот партнер, по важност, по јачина и слично. Најомалешко им дека секој пар треба да дојде до компромис за победничкиот поим.
4. Дадете им 15 минути за дебата, а потоа преминете кон дискусија за извлекување на заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Како реагиравте на овој „мини конфликт“?
2. Дали вака нормално реагиравте во конфликт? Зошто да, зошто не?
3. Како успеавте да дојдете до консензус?
4. Колку е тешко за вас да сослушавте кога некој не се согласува со вас?
5. Како можете да го искористите наученото од оваа вежба следниот пат кога ќе се соочите со конфликт?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Надгледувајте го индивидуалното однесување на учесниците и адресирајте го во делот на водење заклучоци.
2. Обидете се да не интервенираате во дискусиите на паровите.
3. Пошиканете учество на сите ученици во дискусијата за водење на заклучоци.

15-25 мин

10+

Работа во тим

Хартија, маркери

ШТО ИМАМЕ ЗАЕДНИЧКО?

- » Да се пронајдат заедничките работи на членовите;
- » Да се започне процес на зраѓење доверба.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Поделете ја групата во помали тимови од 5 до 8 учесници;
2. Секој тим пред себе да има флипчарт хартија и маркери;
3. Замолете ги да дискутираат и да откријат што имаат заедничко помеѓу себе (секоја набројана работа мора да важи за секој во тимот);
4. Работите коишто се видливи (коса, облека итн.) не смеат да бидат споменати;
5. По 5 минути замолете еден член на групата да го претстави сработеното.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

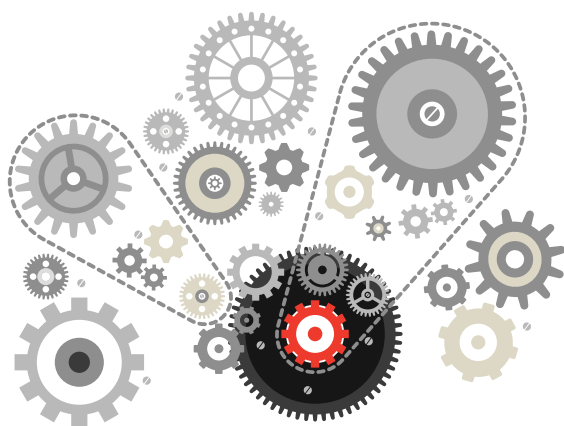
1. Дали бевте изненадени колку заеднички работи имате?
2. Колку набројаните работи потпишуваат единство?

* Додадете доволнишени прашања

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Поделете ги учесниците во групи по случаен избор.
2. Членовите кои се назначени од тимовите поканете ги да сѐанат и да презентираат пред целата група со цел да ги развиваат своите презентационски вештини.

КРИТИЧКО РАЗМИСЛУВАЊЕ

30-40 мин.

Неограничено

Група работи и дискусија,
кришничко размислување

Флишкарчи харџија,
маркери

ВРТЕЛЕШКА

- » Да се развие кришничко размислување кај учесниците
- » Да се поштитне соработка и заедничко решавање проблеми

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Земете 6 флишкарчи листови и на секој од нив напишете по едно прашање или проблем кој треба да се реши, поврзани со темата која се обработува. Флишкарчи листовите поштите ги низ училишта, на соодветно растојание.
2. Поделете ги учениците во 6 помали групи.
3. Замовете ја секоја од групите да застане пред еден од флишкарчиците. Една група пред еден флишкарчи.
4. Објаснете им на учениците дека ќе добијат 5 минути да даат одговор на прашањето, односно проблемот, преку меѓусебна дискусија. Во тие 5 минути, претставник на групата треба да го напише одговорот на флишкарчиот.
5. Најомовете им дека по истекот на 5-те минути, на ваш знак, групите ќе ротираат во круг, односно секоја група ќе премине кон друга флишкарчи со друго прашање, односно проблем.
6. Повторувајте го ова додека секоја група не поимне на секој од флишкарчи листовите.
7. Заеднички прегледајте ги сите флишкарчи листови и накратко продискутирајте ги одговорите кои се напишани.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Што ви беше најголем предизвик во вежбањата?
2. Во колкава мера ви беше предизвик да дискутираше во кратко и ограничено време?
3. Во колкава мера можевте да се сложите на заеднички одговор на прашањата?
4. Дали сите членови на групата подеднаво учествуваа во дискусиите?
5. Дали сите членови на тимот се задоволни од одговорите кои ги дадовте како група?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Однапред припремете прашања, односно проблеми поврзани со темата која се обработува на часот, кои групите ќе ги дискутираат. За да заштедите време, поштите ги флишкарчи листовите со напишаните прашања, односно проблеми, пред започнувањето на часот.
2. Внимавајте на времето и не дозволувајте дискусиите да траат повеќе од 5 минути.
3. Пофрдајте се сите членови на групите да учествуваат во дискусиите.

40 мин.

Неограничено

Илустративно изразување,
шмиска работа

Подготвени прашања
за дискусија,
фличарш хартија,
маркери

НЕЧУЈНА ДИСКУСИЈА

- » Да се развие критичко размислување кај учесниците;
- » Да се појстипнаат учесниците самостојно да размислуваат;
- » Да се појстипнаат учесниците креативно да се изразуваат.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Поделете ги учесниците во помали групи од 4 до 5 учесници.
2. На секоја група дајте и фличарш хартија и неколку маркери.
3. На секоја група дајте и едно прашање за „дискусија“ поврзано со темата која се обработува на часот.
4. Дајте им инструкции за тоа како да ја спроведат активността. Посочете им дека групата треба да продискусираат на прашањето кое им е дадено, но без да зборуваат помеѓу себе. Објаснете им дека треба самостојно да размислат на темата и да се изразат на фличарш хартијата, преку пишување или преку цртање. Додадете и дека меѓусебно можат да си коментираат или да си поставуваат прашања на нацртано или напишано, но на истиот начин и без зборување. Дајте им 15 минути за да си спорат ова. Откако сите групи ќе завршат, дозволете им на учесниците 5 минути за да прошептаат до фличаршовите на другите групи и да внесат свои коментари на она што било „дискусирано“.
5. Дајте и по 1 минута на секоја група да ја презентира својот фличарш.
6. Преминете кон дискусија за извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Како се чувствувавте додека „дискутиравте“ без да смеете да зборувате?
 2. Кој ви беше најголемиот предизвик за време на „дискусијата“?
 3. Колку на овој начин успеавте подобро да ја разберете темата на дискусија?
- *Додаше прашања поврзани со темата која ја обработувавте.

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Прашањата кои ќе им ги давате на групите да бидат поврзани со тематската единица која се обработува.
2. Користете отворен стил на прашања.
3. Можете да дадете и додолжителни материјали, како слики, весници и слично, кои ќе ги употребаат групите при дискусијата.
4. Надгледувајте ги групите и подрижете се дека тие навистина не комуницираат меѓу себе.
5. Внимавајте на времето и оставете доволно време за дискусија за вадење заклучоци.
6. Поштрете се сите учесници да учествуваат во вежбањата, а особено во дискусијата.

40 мин.

Неограничено

Играње улоги, дискусија

Подготвени и
испоставени сценарија

ВО ТУГИ ЧЕВЛИ

- » Да се развие кршичко размислување кај учесниците;
- » Да се обработи материјалот која се изучува на интерактивен начин.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Направете сесија (дискусија) со бура на идеи за темата која се обработува и обидете се да направите заедничка дефиниција.
2. Објаснете дека ќе работите во мали групи за да направите мали претстави на темата која се обработува.
3. Поделете ги учесниците во подгрупи и поделете по една сцена на секоја група. Дајте им 15 минути за да се подготват како група.
4. Откако ќе се подготват, поканете ја секоја група да ја презентира сцената.
5. После секоја презентирана сцена, направете дискусија за извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Што забележавте во сцената која се презентираше? Што се случуваше?
2. Прашање до оние кои глумеле во сцената: Како се чувствувавте во улогите кои ги имавте?
3. Како вие би посматрале во таква ситуација?
4. Што научивме од ситуацијата?

*Додајте прашања поврзани со темата која ја обработувавте.

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Однапред подгответе сценарија од кои може да се направат мали претстави (игра на улоги), поврзани со темата која се обработува на часот. Бројот на сценарија зависи од бројот на учесници. Појркнете се групите да бидат составени од 5 до 6 учесници. Во рамки на секое сценарио, креирајте улоги за секој член на групата.
2. Откако ќе ги поделите учесниците во групи, на секоја група поделете им по едно сценарио, по случаен избор.
3. Внимавајте на времето, за да имате доволно време за дискусија за секоја од сцените.
4. Доколку некој учесник не сака да учествува, обидете се да го мотивирате, но доколку и тој одбива да учествува, дозволете му да ги следи сцените.

30-40 мин

10+

Работа во тим

Флип-чарт харџија,
маркери, ѓенкала

НАСКОРО ЗАСТАРЕНИ

- » Да се развие критичко мислење и вештини за дискусија;
- » Да се развие свесност, слободно мислење и љубовителност.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Објаснете дека оваа активност има за цел да покаже како верувањата се менуваат со текот на времето. Најпрво, учесниците дискутираат верувања кои претходните генерации ги имале, но сега се застарени. Потоа, дискутираат за верувања кои тие самите ги имаат, а за кои сметаат дека нивните деца и внуци ќе ги сметаат за застарени.
2. Дискутирајте за тоа како луѓето го сфаќаат зборот Верување.
3. Сега, замолете ги учесниците да се поделат во мали групи од 5-6 членови.
4. Секоја група треба да определи еден член кој ќе пишува забелешки од дискусиите на големо парче харџија и кој ќе ја објасни дискусијата на пленарната сесија.
5. Замолете ја групата да ги разгледа изјавите од Прилог 1 и 2 и да одбере 5 од нив за кои сметаат дека се промениле од времето на нивните баба и дедо и на кои би сакале да работат понатаму.
6. Разледувајте ги избраните карти една по една и дискутирајте за тоа какви биле верувањата на нивните баба и дедо поврзани со одредената изјава. Од каде се појавило таквото верување? Како се засилило неговото верување? Во рефлексива, дали било мудро таквото верување? Зошто?
7. Потоа, замислете каков би бил животот во времето на вашите деца и внуци и дискутирајте какви верувања би можеле тие да имаат. На кој начин нивните верувања поврзани со дадената изјава би биле поинакви од вашите? Зошто би биле поинакви?
8. Соберете ги сите групи заедно и замолете ја секоја група да ја ги презентира заклучоците од нивната работа.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Дали имаше големи несогласувања во групите?
2. Како ги создаваме личните верувања?
3. Зошто се менуваат верувањата?
4. Кои се предностите, а кои недостатоците на верувањата?
5. Што може да влијае за да си ги промениш верувањата?
6. Колку е лесно да се променат верувањата? Кои видови на верувања можат побрзо да се променат, а кои побавно? Зошто?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Поштинките ги сите ученици под еднакво да учествуваат во активностите
2. Посочете им на учениците дека при дискусиите, важно е да ги разберат и потпишуваат мислењата и на осмислувањето во групите
3. Истото така, посочете им дека би било корисно доколку при дискусиите, не се ограничаат само на нивните мислења, туку и на луѓето со кои секојдневно се опкружени.
4. Во дискусијата за вадење заклучоци, оставете простор за сите ученици под еднакво да се искажат.

Прилоџ 1: Изјави

Верување дека земјата е рамна	Верување дека смртната казна е оправдлива	Верување дека секс пред брак е жрев	Верување дека луѓето можат да се ослободат од сексуално преносливи болести доколку им ги пренесат на партнери кои се невини
Верување дека е чест да се умре за својот владетел, својата земја или својата религија	Верување дека пушењето не е шолку лошо за твоето здравје	Верувања поврзани со конзумирањето на дрога и алкохол	Верување дека расите можат да се препознаат според бојата на кожата, обликот на черепот, профилот, големината, шекстураата и бојата на косата
Верувања поврзани со воспитувањето и дисциплината на децата	Верување дека кај различни раси се одразуваат разлики во моралот, карактерот и интелегенцијата	Верување дека менталните болести се засрамувачки	Верувања за улогите на мажот и жената во семејството
Верувања поврзани со јадењето месо	Верување во безрезервна поочина кон полицијата и останатите државни органи	Верувањето дека цунами и урагани се божја казна за човековите жрегови	Верувања поврзани со абортус и суроѓај родителство

Прилоџ 2: Изјави

Верувања поврзани со контрацепција и нивна употреба	Верувања за ширењан кон криминалци: зашворање насироши рехабилитација	Верувања поврзани со порнографија и просишицуја	Верувања поврзани со исшолови бракови
Верувања поврзани со асисширање при самоубисшво на неизлечливо болни пациенти	Верување дека розеваша е женска, а синаша машка боја	Верувања поврзани со способосиши на мажише и женише да рабошаш исши рабоши	Верување дека девојчињаша и момчињаша шреба да израаш различни изри
Верувања поврзани со љубовни врски нагвор од брак	Верувања поврзани со шешовани и ширсинг	Верувања поврзани со имање вонбрачни деца	Верувања поврзани со бошохулие
Верувања поврзани со не признавање нишу една релижија	Верувања поврзани со нудисши	Верувања поврзани со масшурбација	Верувања поврзани со развод/самохрани родишел

45 мин.

Неограничено

Меморија, кришичка анализа,
групна дискусија

Сет каршички,
каршича и пенкала

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА СИТЕ?

- » Да се развијат мемориски вештини и вештини за кришичка анализа;
- » Да се изградат знаења за образованието и како тоа влијае на сите сфери на животот;

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Објаснете дека активността е поделена на два дела: дел 1- игра на меморија и дел 2- известување.

Дел 1. Мемориската игра

- Објаснете дека има 30 каршички, односно 15 пара карши. Секој пар се состои од каршичка со тема и слика. Задачаа е да пројангаш две исти каршички. Изјавите на каршичките се однесуваат на прашања поврзани со човековите права и образованието. Прашањата на крајот на каршичките се за дискусија во вториот дел.

- Објаснете ги правилата: учесниците ги поставуваат каршичките со лицето надолу на подот или на масата. Едно лице почнува со тоа што отвора (превртува) две каршички. Ако учесникот најде пар од две исти каршички, тогаш гласно го чита насловот и изјавата (не и прашањето, што е за дел 2!) и си ги зема каршичките. Ако каршичките не се совпаднаат, тогаш ги враќа назад, шака што тие повторно ќе лежат со лицето надолу на исто место. Играта завршува кога сите каршички се сфрени. Победник е оној кој има најмногу пари.

Дел 2. Известување за прашања

- Излистайте ги темиите од каршичките на фличар. Побарајте доброволци од учесниците да ги прочитаат насловите

- Поделете ја групата во 4 подгрупи од 3 или 4 учесници.

- Побарајте од секоја подгрупа да избере две теми за кои најмногу би сакале да разговараат.

- Кога секоја група ќе избере 2 теми, дадете им 15 минути за да разговараат на тие теми. Појдовната точка за дискусиите треба да биде прашањето за темата поставено на дното на каршичките.

- Пошто, повикајте ги сите групи да се спојат во една група. На секоја група дајте ѝ по 2 минути да ги претстави заклучоците од дискусиите за двете теми.

2. Откако сите групи ќе ги претстават заклучоците, преминете кон дискусија за вадење заклучоци

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Колку активност баше добар начин да се продискутира состојбата со образованието?
2. Како се одвиваа дискусиите во групите? Дали сите чувствуваша дека можат да учествуваат?
3. Кои се најголеми предизвици во нашата земја поврзани со образованието?
4. Дали сметаше дека постои опасност правото на образование да биде загрозено за одредени групи на луѓе? Зошто? Кои луѓе?
5. Што можеме да направиме за да ја подобриме состојбата со образованието?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Направете копија од картичките кои ги имате на следните две страници (Прилог 1 и 2).
2. Разгледајте ги и зајамнете ги картичките кои се користат во вежбаа.
3. Пошиканете еднакво учество на сите ученици

Прилој 1: Карџички

	Дисциплина и образование Училиштата во различни земји користат различни методи за да обезбедат дисциплина. Методите вклучуваат физичко казнување, суспенсирање, дополнителни задачи, бркање од училиште и слично. Кои мислите дека е најдобриот пристап за да се обезбеди дисциплина во училиштата?		Мирот и образованието Образованието за мир треба да биде дел од наставната програма во формално образование. Не е доволно да се најде само во неформални образовни активности. Како би вклучиле мировно образование во формалниот наставен план?
	Интернет и образование Во многу земји, информатичката технологија стана важен дел од образовниот процес, неопходен за истражување и за домашна работа. Ако секое дете во светот има пристап до компјутер, кој потенцијал може да се развие? Кои проблеми би можеле да се решат?		Спорт и образование Спортот секогаш треба да биде дел од училишната наставна програма. Преку спортот се учат многу работи кои не можат да се научат по други предмети. Спортот е од суштинско значење за целосен развој на телото и умот. Дали се согласувате со ова или треба да им се даде приоритет на други наставни предмети, на пример, обука за технологија и вештини?
	СИДА / ХИВ и образование Првата битка што треба да се победи во војната против СИДА-та е битката за разбирање на „лидот на тешината“ и стигмата околу неа? Кој/и Аман. Какава улога треба да имаат образовните институции во борбата против ХИВ / СИДА?		Социјална исклученост и образование Во некои европски земји, ромските деца автоматски се ставаат во класови за лица со ментална попреченост, единствено затоа што се Роми. Во други, тие се вклучуваат во одделни и интериорни училишта или училишници издвоени за Ромите. Кој е најдобриот начин за интегрирање на ромските деца во образовниот систем?
	Социјална исклученост и образование Животниот стил на повеќето луѓе во европските земји е неодржлив на долг рок. Ако луѓето треба да направат информиран избор за тоа како да го променат својот животен стил, тие треба да ги разберат еколошките односи, економијата и политиката. Како би вклучиле образование за одржливост во наставните програми?		Доживотно учење Неписменоста на возрастните лица е голем проблем во многу земји. Дали е разумно да се вклопуваат пари во програмите за општенување на возрастните, наместо да се инвестираат во основно образование?

Прилој 2: Карџички

	Пари и образование Без пари владите не можат да ги исполнат своите обврски. Тоа е исто така прашање на стандарди; слабо платените наставници и недостатокот на материјали го загрозуваат квалитетот на образованието. Нема пари, нема образование! Дали се согласуваш?		Родова еднаквост и образование Многу земји направиле големи чекори кон постигнување родовата еднаквост во образованието. Меѓутоа, во некои земји на девојките и жените им е забрането да посетуваат училиште. Дали мислите дека со ова се спречува достапноста на образованието за сите?
	Бесплатно образование Владите имаат обврска да обезбедат пристап до основното образование за сите. Реалноста е дека во многу земји сиромашните семејства не можат да си дозволат да ги плаќаат трошоците за образование. Дали е реалистично дека школувањето треба да биде потполно бесплатно за сите?		Миграција и образование Колку е повисокото ниво на образование, толку е поверојатно дека поединецот ќе емигрира. Многу лекари, професори, инженери и ИТ експерти од земјите во развој работат во развиени европски земји. Дали мислите дека е морално опразанато Европа да има корист од „одливот на мозоци“ од земјите во развој на кои овие лица навистина им се потребни?
	Дрога и образование Употребата на алкохол, цигари и други лекови е проблем во многу училишта / универзитети. Употребата на овие средства ги спречува учениците да учат и го зголемуваат насилиството. Дали строги политики на училиштата за употреба на дрога е решението?		Војска и образование Во многу земји, поголем дел од буџетот е наменет за воени трошоци и не останува доволно за образованието. Дали безбедноста е поважна од образование?
	Наставниците и образованието Висок квалитет на наставниот кадар е од суштинско значење. Меѓутоа, во многу земји во развој образованието и обуката на наставниот кадар е минимална. Дали треба да има минимален услов, како што е ниво на образование, за сите наставници во училиштата?		

РАЗВИВАЊЕ НА
ОПШТЕСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ
И СВЕСНА ИНДИВИДУА

45 мин.

10+

Работа во тим

Флипчарџ харџија,
маркери

СИДОТ НА ВЕЛИКАНИТЕ

- » Да ја зголеми самовербата на учесниците;
- » Да се развие свесност за одговорност кон локалната заедница.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Започнете со крајка буре на идеи (brainstorming) и прашајте ги учесниците што за нив значи зборот заедница.
2. Запишете ги идеите на флипчарџ харџија.
3. Поделете ги учесници на групи од 4 до 6 лица. Дадете им инструкции сликовито на флип чарџ харџија да претставуваат „Што е штоа на што се жорди во својата заедница?“
4. Опишете ја завршната поканета ги да го презентираат сработеното.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Како се чувствуваше кога се претставуваше за вашата локална заедница?
2. Дали ви беше тешко да идентификуваше добри примери? Зошто?
3. Која е нашата должност во заедницата?
4. Какви акции можеме да преземеме?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Оваа активност може да претставува добра основа за идни акции и идеи кои можат да се смислат додека играе активностите. Имајте го штоа на ум доколку сакате да ги поттикнете учесниците да преземаат акции.

30-40 мин

20+

Работа во шим,
презентирање

30-40 фотографии
од весници, фличарѝ
лисцови, маркери,
леѝак

НАСЛОВНА СТРАНА

- » Да се зголеми свесќа за медиумите и нивнојто извеснување;
- » Да се развијат вештини за соработка;
- » Да се развие свесќа за одговорност кон општеството

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Изберете 30-40 фотографии од весници на кои се прикажуваат различни содржини. Фотографирајте ги за онолку жрупи колку што ви е потребно;
2. Направете вовед во вежба и објаснете дека ова е симулација на редакција во весник кој треба да ја подготви насловната страна за утрешното издание;
3. Поделете ги учесници во жрупи од 4 до 6 лица. Задачаа е да ја подготват насловната страна користејќи ги сликите;
4. Дајте им 20 минути да ја подготват насловната страна користејќи 5 фотографии. Бидејќи е насловна страна, треба да смислат само наслови, не и целосни текстови;
5. Пошетајте ги да смислат и име на својот весник;

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Зошто ги избравте посмислените имиња?
2. Какав цел сакавте да постигнете, да информирате или да забавувате?
3. Како различни жрупи употребија слики на различен начин?
4. Колку и како посмислените медиуми влијаат врз нашите перцепции?

*Додадете дополнителни прашања

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. При изборот на фотографии избегнувајте стереотипи и внимавајте да бидат претставени сите сфери од животот.

30-40 мин

Неограничено

Работа во шим,
индивидуална работа

Листови, пенкала

ПРИКАЗНА ЗА ДВА ОСТРОВА

- » Да се зголеми свесќа за тоа како се креираат перцепциите во живоите;
- » Да се развие свесќа за вредностите и почитување.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

Оваа активност е многу едноставна но многу моќна. Се работи за измислена приказна во која има 5 карактери. Девојката (Маја), рибарот (Својан), момчето (Марко), мудрецот (Јован) и селанецот (Јон).

1. Прочитајте им ја и сликовита приказна и им ја прикажата на учесниците по можност преку цртеж на флипчарт табла или обична табла;

2. Поставајте два соседни острови. На првиот живеат двајца луѓе: момчето и селанецот. На другиот остров живеат неколку луѓе, меѓу коишто една девојка која е вљубена и е во врска со момчето Марко. Девојката сака да појде до другиот остров и да се среќае со нејзиниот љубовник Марко. Таа го праќа еднствениот бродар на островот за цена што за која би ја превезол дојшаму. Бродарот ѝ вели дека не сака пари и дека ќе ја однесе на другиот остров ако се соблече жолта во неговите чамец.

Девојката е шокирана. Не знаејќи што да прави, шаа оди кај мудрецот на нејзиниот остров за да побара совет. Тој ја слуша нејзината приказна со внимание и ѝ го дава следниот совет: „Прави како што ти вели срцето, дете мое.“ Така, девојката оди и го прифаќа предлогот на бродарот за да може да се среќае со својот сакан. Тргнуваат кон другиот остров, но кога ќе пристигнат, селанецот е на брегот и полудува од жешката на жолтата млада жена и ја силува. Во истиот момент момчето пристигнува на местото на настанот и гледа што се случува. Тој полудува и на девојката ѝ вели дека постојано не ја сака и ѝ нарекува веднаш да си замине;

3. Поставајте ги учесниците индивидуално да ги оценат ликовите од 1 до 5, каде што 1 му даваат на оној лик кој постојат најмалку правилно, а 5 на оној кој постојат најмногу правилно. Важно е секој лик да има своја оценка;

4. Поставајте ги во групи од 4 до 6 учесници и поставајте ги да направат заедничка оценка од своите индивидуални оценки.

5. Овакако ќе завршат покажете ги да презентираат.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Зошто сите имаме различни оценки? На што се должи тоа?
2. Врз база на што формираме вредности и перцепции во животот?
3. Како се соочуваме кога ќе среќнеме некој со различни вредности и перцепции од нашите?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Иако едноставна, оваа вежба може да поттикне емоции кај учесниците. Внимавајте на тоа.
2. Набљудувајте ја групната работа внимателно, доколку има група на која тешко ѝ е да дојде до заклучок и има конфликти, можете да го адресирате тоа во делото за извлекување заклучоци.

30-40 мин

Неограничено

Работа во шим,
индивидуална работа

Листови, пенкала,
фличарш харџија и
маркери

ХЕРОИ И ХЕРОИНИ

- » Да се развијат вештини за критичка анализа;
- » Да се појачаат љубовителност, слободоумност и чувство за правда.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Дајте им на учесниците 5 минути да размислат на кои херои и хероини (историски или денешни) особено им се восхитуваат.
2. Поделете им харџија и пенкала и замолете ги учесниците да нацртаат по две колони. Во првата колона треба да ги напишат имињата на 3 или 4 хероини, со кратко објаснување за што кои се и што направиле за земјата. Потоа, треба да напишат нивните клучни карактеристики.
3. Повторете го истиот процес во втората колона, но овојпат наведувајќи херои.
4. Замолете ги учесниците да се поделат во мали групи од 5 до 7 лица и да ги споделат меѓусебно нивните избори за хероини и херои. Замолете ја групата заеднички, со консензус, да избере 4 најважни хероини и 4 најважни херои.
5. Потоа спојете ги сите групи во една и започнете ги имињата на сите избрани херои и хероини, од секоја група, во две колони на фличарш. Додадете ги и клучните карактеристики кои ги опишуваат.
6. Дискусирајте ја листата на карактеристики. Дискусирајте за што како хероините и хероите претставуваат позитивен пример и степен на што колку тие претставуваат родови стереотипи.
7. Потоа преминете кон дискусија за вадење заклучоци

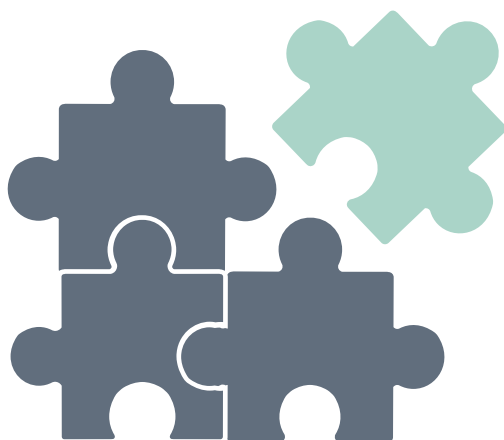
ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Кои беа разликиите и сличностиите помеѓу двете листи на карактеристики?
2. Кои вредности ги поседуваат хероините и хероите? Дали овие вредности се исти или постојат разлики?
3. Што луѓето го разбираат со зборови "сѐреопиит"? Колку се висинити сѐреопиитите? Дали сѐреопиитите секогаш се негатишни?
4. Дали вие лично имате одредени сѐреопиити и очекувања од мажите и жените?
5. На кој начин сѐреопиитите влијаат врз луѓето и родовите улоги?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Зборовите "хероина" и "херој" различно се перципираат во различни општества. Бидејќи свесни за ова и внимателно претставете го значењето на овие термини.
2. Доколку не сакате да се ограничите на национални историски личности, слободно дозволете им на учениците да дефинираат херои и хероини од други области.
3. Дискусијата на оваа тема може да стане емоционална. Внимавајте добро да ја фацилитирате дискусијата

ТИМСКИ ВЕШТИНИ И СОРАБОТКА

30-40 мин.

Неоѓраничено

Група работа, комуникација во тим

Две вреќи, различни предмети

ГРУПНА ДИСТРИБУЦИЈА

- » Да се појштинке жрупа работа;
- » Да се развијат вештини за комуникација во тим;
- » Да се појштинке креативно решавање на проблеми.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Побарајте од учесниците да се погредат на четири еднакви страни со цел да формираат квадрат.
2. На два дијагонални агли од формираноот квадрат појштите две сточиња.
3. На еднојто столче ставете една вреќа полна со различни предмети. Можете да користите овошја, шочиња или други предмети. Користете барем 15 предмети.
4. На другојто столче, во стовивниот агол, појштите ја празната вреќа.
5. Дајте им инструкции како да ја стоведат вежба:

 - Наведете им дека нивна задача е да ги пренесат предметите од полната вреќа во празната вреќа.
 - Наведете дека при преносот од полната во празната вреќа, секој од предметите мора да појне низ рацете на секој од учесниците во квадратот, но САМО еднаш. Наведете дека доколку еден предмет падне на подот или не е пренесен според правилата, изграјте почнува од почеток.

6. Дајте им на учесниците 15 минути да договораат шатика за стоведување на активност.
7. Појоа, дајте им 2 минути да ги пренесат предметите. Најомеите им дека во овие 2 минути не смеат да се договараат и да комуницираат меѓу себе.
8. Доколку успеат да ги пренесат во 2 минути, кажете им да пробат да го навраат истото во 1 минути. Доколку имате време на располагање, намалувајте го времето после секој успешен обид.
9. Преминете кон дискусија за извлекување заклучоци

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Како се чувствувавте за време на активността?
2. Како се одвиваше дискусијата за креирање на шаќлика? Кој ја водеше дискусијата?
3. На кој начин дојдовте до заедничко решение?
4. Во колкава мера учесниците сише учесници во договарањето на шаќликаша?
5. Што би направиле поинаку доколку поворно ја спроведете активността?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. При договарањето на шаќлика не интервенирајте во нишу еден случај, дури и да ви изгледа дека е потребно.
2. Додека учесниците ја спроведуваат вежбаа, осигурајте се дека нишу едно правило не се прекршува. Доколку барем едно правило се прекрши, враќајте ја играа од почеток.
3. Бидете строги со времето кое то имаат на располагање.
4. Доколку имате време, по дискусијата за вадење заклучоци, дозволете им на учесниците да се обидат уште еднаш.

30-40 мин.

Неограничено

Група работа, дискусија

Листови и пенкала

КРЕИРАЊЕ „ЛЕКЦИЈА“

- » Да се развијат вештини за критичка анализа;
- » Да се појачајат љубовителности, слободоумности и чувство за праведности.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Поделете ги учесниците во помали групи од 4-5 учесника. Внимавајте секоја група да има еднаков број учесници.
2. На секоја група дајте ѝ по една тема за дискусија, поврзана со материјалот која се обработува.
3. Дајте им на учесниците 15 до 20 минути да ја дискутираат темата во рамки на својата група.
4. Дискусијата треба да се одвива на следниов начин:
 - Започнува еден учесник и соопштува една информација поврзана на темата, истата ја запишува на листот хартија и ја нумерира;
 - Пошто ја продолжува учесникот од неговата десна страна, кој исто така соопштува информација релевантна на темата и ја запишува на листот хартија и ја нумерира;
 - На овој начин, во круг, сите учесници од групата соопштуваат една информација, ја запишуваат и нумерираат на листот хартија.
5. По истекот на времето за дискусија, секоја група, во 2 минути ги соопштува информациите кои ги имаат запишано на темата која се дискутираше.
6. Победник е групата со најголем број точни информации за темата.
7. Преминува кон дискусија за извлекување заклучоци

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Како се чувствувавте за време на активността?
2. Како се одвиваше дискусијата и работата во групата?
3. Колку успеавте да научите нови работи на темата?
4. Колку ви беше ефективен ваквиот начин на учење?
5. Што ви остана најголем впечаток од дискусијата?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Однапред дефинирајте теми за дискусија поврзани со материјалот која се обработува.
2. Внимавајте секоја група да има еднаков број учесници.
3. Внимавајте сите учесници во групата да учествуваат активно во соопштувањето информации.
4. Дозволете им на учесниците да ги користат своите телефони за да дојдат до нови информации на темата.
5. Проверете дали информациите кои ги добиле учесниците се точни.

20-30 мин

Неограничено

Група работа, креативно
изразување

Пенкала, маркери,
салфетки или
листови хартија

НАЦРТАЈ ГО РЕШЕНИЕТО

- » Да се поштиникне групна работа;
- » Да се поштиникне креативно размислување за решавање проблеми.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Поделете ги учесниците во помали групи од 2 до 4 учесника.
2. На секоја група дајте ѝ една салфетка или лист хартија и маркери или пенкала.
3. Дајте им на учесниците еден проблем поврзан со материјалот која се обработува за кој тие ќе треба да најдат решение.
4. Замолете ги учесниците да продискутираат во рамки на групата и да најдат решение за дадениот проблем. Пошто, решението нека го претстават преку цртеж на салфетката или листов хартија.
5. Доколку имате време, повторете го истото со друг даден проблем.
6. Преминете кон дискусија за извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Како се чувствувавте за време на активността?
 2. Како се одвиваше дискусијата и работата во групи?
 3. На кој начин дојдовте до заедничко решение?
 4. Зошто сметате дека вашето решение навистина ќе го реши проблемот?
 5. Што би направиле поинаку доколку повторно ја спроведете активността?
- *Додатно прашања поврзани со темата која ја обработувате.

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Однапред дефинирајте проблем поврзан со материјалот на кој учесниците ќе дискутираат.
2. Внимавајте сите учесници да земат активно учество во дискусијата во групи.
3. Во дискусијата за извлекување заклучоци, посветете време за тимската работа во секоја од групите.

30-45 мин

Неограничено

Група работа, дискусија

Подготвени
прашања

ТРКА НА ЗНАЕЊЕ

- » Да се поопширне групна работа;
- » Да се поопширне дискусија на зададена тема.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Пodelете ги учесниците во помали групи од 4-5 учесника. Внимавајте секоја група да има еднаков број учесници.
2. Побарајте секоја група да смисли име и имиџа на групите запишете ги на табла во колони. Колониите ќе служат за рангирање на групите.
3. Објаснете им на учесниците дека ќе поставувате прашања поврзани со материјалот која се обработува, а шпе како групи ќе треба да го најдат точниот одговор. Кога одредена група ќе го добие точниот одговор, потребно е членовите на групата да ситанат од своето ситолче. Групата која прва ќе ситане, добива право да даде одговор. Објаснете дека точен одговор носи 2 поена, а погрешен минус еден поен. Доколку групата погрешно, одговара вшораша група која ситанала и така сѐ додека не се дојде до точниот одговор. Истшо така објаснете дека доколку група или член на група даде одговор без да е на ред, се казнува со минус 2 поена.
4. Поениите евидентирајте ги во табелата со колони.
5. Поставувајте прашања колку шшо имате време на распологање.
6. Преминете кон дискусија за извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Како се чувствувавте за време на активността?
 2. Како се одвиваше дискусијата и работата во групи?
 3. Како влијаеше крајното време на распологање врз групната динамика и дискусија?
 4. Колку секој член на групата учествуваше во дискусијата?
- *Догадете и групи прашања доколку е потребно.

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Однапред дефинирајте прашањата кои ќе ги поставувате, а се поврзани со материјалот која се обработува.
2. Внимавајте секоја група да има еднаков број учесници.
3. Дозволете им на учесниците да користат стручна литература и своите телефони за да гојдат го одговорите.

30-45 мин

Неограничено

Група работа, дискусија

Подготвени
прашања

ПРЕЖИВУВАЊЕ

- » Да се поопширне групна работа;
- » Да се поопширне комуникација во тим.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. На секој ученик доделете му примерок од објаснувањето на сцената (Прилог 1) и од листата на предмети (Прилог 2).
3. Прочишajte ја на глас сцената.
4. Појаснете им на учесниците дека нивна задача е, индивидуално, да ги рангираат сите 12 предмети по важност за нивно преживување, каде 1 е најважно, а 12 е најмалку важно.
5. Дадете им 10 минути да ги рангираат индивидуално.
6. Поштоа, доделете ги учениците во помали групи и побарајте од нив, како групи, заеднички да ги рангираат предметите по важност. Дадете им 10 минути да го створат своа.
6. Ошката сите групи ќе завршат со рангирањето, прочишajte им го објаснувањето (Прилог 3) и прочишajte им го правилното рангирање (Прилог 4).
7. Преминете кон дискусија за извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Како се чувствувавте за време на активносста?
 2. На кој начин се договоривте како групи како ќе ги рангираат предметите?
 3. Како се одвиваше комуникацијата во групата при рангирањето?
 4. Во колкава мера учествуваа сите членови на групата?
 5. Во колкава мера сите членови од групата се задоволни од финалното рангирање?
- *Додадете и други прашања кои смислите дека се важни

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Внимавајте секоја група да има еднаков број учесници.
2. Внимавајте сите учесници во групата да учествуваат активно во активносста.
3. Внимавајте на времето кое го имате на располагање.

Прилоџ 1. Сцена

Вие сѣе жруѣа на луѣе која само шѣо ѣреживеа авионска несреќа. Пилоѣоѣ и коѣилоѣоѣ ѣоѣинаа во несреќаѣа. Среѣина на јануари е, а вие се наоѣаѣе во северна Канаѣа. Дневнаѣа ѣемѣераѣура изнесува 25 сѣеѣени ѣод нулаѣа, а нокнаѣа е 40 сѣеѣени ѣод нулаѣа. Земјаѣа е ѣокриена со снеѣ. Најблискиоѣ жрад се наоѣа на 32 километѣри оддалеченосѣ, а на ѣаѣоѣ до ѣаму има шума и неколку рекички. Сѣеѣе сѣе облечени во облека соодвеѣна за бизнис сосѣанок.

Прилоџ 2. Лисѣа на ѣредметѣи

1. Клоѣче метѣална жица;
2. Мала секира;
3. Најолнеѣ ѣиѣѣол;
4. Метѣална конзерва со масѣ за ѣоѣвеѣе;
5. Весник (ѣо еѣен за секој од вас);
6. Заѣалка (но, без ѣлин);
7. Доѣолниѣелни ѣанѣалони и маѣца за секој од вас;
8. 6 x 6 метѣри ѣлаѣно;
9. Воздушна маѣа наѣравена од ѣласѣика;
10. 200 милилиѣри виски;
11. Комѣас;
12. Чоколадо (ѣолемо ѣакување, ѣо еѣно за секој од вас).

Прилог 3. Објаснување

Средина на јануари е најладното време од годината во северна Канада. Првиот проблем со кој ќе се соочат преживеаните е одржувањето на телесна температура и заштитата од нејзино намалување. Овој проблем би можел да се надмине со палење оган, со намалување на движењата и избежување најор, користење на што е можно повеќе изолација и со жрадење засолниште.

Тукушто доживевале авионска несреќа, голем дел од пашниците се под психозички шок, а смртта на осшаните само го зголемува шокот. Процесот на донесување одлуки под вакви околности е екстремно шежок.

Пред полетувањето, пилотот мора да поднесе план за летание, кој содржи значајни информации, како што се: курсот на летание, брзината, предвидено време за пристигнување, шит на авион и број на пашници. Пошрагата по авионот би започнала штом забележат дека авионот не пристигнал на својата дестинација во предвиденото време за пристигнување.

32 километри, колку што е оддалеченоста до најблискиот жрад, е многу дури и под идеални услови. Во оваа ситуација, летачењето е уште потешко поради шокот, снегот, облаката и бариерите на ледот. Пешачењето кон жрагот би значело сижна смрт од премрзнатост и премор. На температурите од -20 до -40, губењето на телесната температура поради студ и премор е многу сериозна работа. Во моментот кога преживеаните ќе најдат начин да се заштитат од студот, следна задача е да привлекаат внимание на пошрагата. Така, спасените предмети мора да бидат искористени за да ја сигнализираат нивната локација.

Рангирањето на спасените предмети е направено според Марк Ванвиџ, поранешен инструктор на тренинзи за преживување во извидничката школа на што и првата дивизија на Американската армија.

Прилоџ 4. Правилно ранџирање

1. Зајалка

Најголемата закана за жрупаџа е изложеноста на снуг. Важността на зајалката е за создавање извор на шоплина и за сиџнализација. Што значи, создавањето оган е најголем приоритет. Во отсуство на кибриџ, потребно е нешто што предизвикува искри, а зајалката што то може, дури и кога нема џлин.

2. Клојче метална жица

За да зајалат оган, преживеванието имаат употреба од нешто што ќе ги задржува искрите создадени од зајалката. Клојчето метална жица е најдобра шубстанција за задржување на искрите и за одржување на џламенот, дури и кога е малку мокра.

3. Дојолниџелни џанџалони и маџа за секој од вас

Покрај што што ќе ја зголемат вашата шелесна шемераџура, облека што исто така може да ја искористите за градење засолниште, за сиџнализација, како џоселнина, како завој и како џошала за огноџ.

4. Метална конзерва со масџ за џошење

Има џовеќе намени. Може да се направи огледало како сиџнален уред од каџакоџ на конзервата. Ако то изгланцаџе каџакоџ со челична волна, каџакоџ ќе ја рефлектира сончевата светлина и ќе генерира 5-7 милиони Кандели. Ова е доволно за да се види надвор од хоризонтоџ. Доколку џречка се дрвјаџа, член на жрупаџа може да се искочи на дрво и да го користи огледалото за да сиџнализира до авиони кои џрелетуваат. Доколку нема друџи средства за сиџнализација, овој начин дава 80% шанси за да бидете сџасени до исџекоџ на џрвиот ден. Постојат и друџи корисни џримени на овој предмет. Може да се нанесе на кожа за зашџиџа од снуг. Кога би се расџоџило во масло и се наџоџи во џарче шкаенина, ќе делува како свеќа. Празната конзерва е корисна во шопење на снеџ за да се добие вода за џиење. Многу е џобезбедно да џиеџе шопла вода отколку да џадеџе снеџ, бидејќи шопла вода ќе џомоѓне да се задржи шоплинаџа на шелоџо. Конзервата е исто така корисна како чаша.

5. 10 x 10 метри џарче џлаџно (канвас)

Поради снугот, се јавува употреба од засолниште, а џлаџното е одлично за зашџиџа од ветар и дожд. Исто така, може да се искористи како џрекровка на џод за да ве одржи суви. Доколку се џостави на соодветен шерен, може да џослужи и како сиџнализирачк уред.

6. Мала секира

Ќе ви биде џошребно џосџојана залиха на дрва за да го одржите огноџ. Секирата може да биде џошребена и за да исчиџиџе џовршина каде што би го џосџавиле камџот и засолнишето, за да исечеџе жранки за изолација.

Прилоз 4. Правилно ранжирање

7. Чоколадо (золемо пакување, по едно за секој од вас)

Чоколадото ќе ви даде енергија за да работите и да преживеете.

8. Весник (по еден за секој од вас)

Весникот е корисен за информирање. Истото така, листовите од весникот можат да послужат и како изолација под облека ако се свиткани и поставени околу рацете, нозете и лицето. Весниците, истото така, може да се користат како вербален сигнален уред ако се свиткани во форма на мегафон. Истото така може да се искористи како материјал за читање и за рекреација.

9. Најоленет пиштол

Звукот на пиштолот може да послужи како сигнализација. Загнатиот дел на пиштолот може да послужи како чекан, а барутиот од куршумите може да послужи за информирање. Пиштолот може да биде употребен и за ловење животни за храна.

Но пиштолот има и нежелани страни. Бесот, фрустрацијата, непријатноста и несигурноста на рационално размислување може да доведат до кришна фаза кај членовите на групата. Достапноста до огнено оружје во вакви услови може да претставува закана за групата.

10. 200 милилитри виски

Единствена употреба на вискиот е како помош при палење оган или факел, со користење на ткаенина. Искриственото вино од вискиот може да се користи за складирање на вода.

Доколку некој го пие вискиот на толку ниска температура, вискиот може да му го замрзне хранопроводот и желудникот. Алкохолот исто така ги проширува крвните садови во кожата, што резултира со ладење на крвта што се враќа во срцето, што резултира со брзо губење на топлината на телото. Така, една илјада личности е поверојливо да добие хипотермија од презна личности.

11. Комјас

Комјасот може да охрабри член на групата да се обиде да се движи до најблискиот ѕрад, па поради што е навистина опасен предмет. Единствена корисна намена е што што може да се користи за рефлектирање на сончева светлина.

12. Воздушна мапа направена од влакна

Ова е исто така меѓу најмалку посакуваниот предмет, бидејќи ќе ги охрабри поединците да се обидат да одајат до

КОМУНИКАЦИЈА И ЈАВНО ГОВОРЕЊЕ

30-40 мин

Неограничено

Комуникација

Листови и пенкала

ГРБ СО ГРБ КОМУНИКАЦИЈА

- » Да се развијат комуникациски вештини;
- » Да се примени вербална комуникација, со негоситиј на невербална.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Учесниците групирајте ги во парови.
2. Замолете ги сите парови да сегнаат свршени жрб со жрб.
3. Објаснете им на учесниците дека за време на активността ќе добијат слика која ќе треба да ја прецртаат на нов лист хартија. Објаснете дека еден учесник ќе ја види сликата и ќе има за задача да ја објаснува, а другиот учесник ќе треба да ја нацрта, но без да ја гледа, шуку единствено следејќи ги објаснувањата на неговиот партнер.
4. Побарајте од секој пар да се договорат кој ќе објаснува, а кој ќе црта.
5. Пошто, објаснете дека при објаснувањето, не им е дозволено:
 - Да му кажат на својот партнер што има на сликата;
 - Да кажуваат соединени елементи од сликата (пр. враќа, шркало, жранки, јаболко...);
 - Да објаснуваат преку жестикулации и крикови.
6. Наведете дека објаснувањата треба да се шемелат на геометрички шела и фигури (Пр. права линија, два круга итн.)
7. Дајте им 15 минути да ја спроведат активността.
8. Преминете кон дискусија за извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Што се случуваше?
2. Каква шаклика користевте за да ја спроведете активността?
3. Како се одвиваше комуникацијата помеѓу вас и вашиот партнер?
4. Кои беа најголемите предизвици во комуникацијата?
5. Во колкава мера имавте чувство дека се разбираше со вашиот партнер?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Однапред подгответе слики за секој од паровите. Изберете слики кои се едноставни за објаснување, како дрва, кука, автомобил и слично.
2. Надгледувајте ги паровите и осигурајте се дека навистина се држат до правилата.
3. Разгледајте ги финалните цртежи на паровите и проценете во колкава мера успеале да ги прецртаат.
4. Доколку при спроведување на вежбаа забележите несогласувања и конфликти меѓу паровите, адресирајте го што во дискусијата за вадење заклучоци

30-40 мин

Неограничено

Презентација,
комуникација, тимска работа

Листови и пенкала

ОБЕЗБЕДИ ИНВЕСТИЦИЈА

- » Да се развијат презентациски и комуникациски вештини;
- » Да се поттикне жрјуна работа и комуникација;

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. На почетокот изберејте 2 до 3 учесници кои заедно со вас ќе бидат во улога на потенцијални поддржувачи и инвеститори.
2. Поделете ги учесниците во жрјуи од 3 до 4 учесници.
3. Најомалку им на жрјуите дека нивната задача е да осмислат проект или бизнис идеја за која ќе бараат финансиска поддршка од инвеститориите.
4. Дадете им 20 минути да смислат план кој ќе содржи:
 - Име на проектот или бизнисот;
 - Опис на проектот или бизнисот;
 - Сложен или мојо;
 - Финансиски план (колку пари им се потребни и за што ќе ги искористат).
5. Најомалку им дека секоја жрјуа ќе има 90 секунди да го презентира својот план пред инвеститориите. Замолете ги во презентацијата да учествуваат сите членови на тимот.
6. По истекот на времето за подготвка, побарајте од секоја жрјуа да го презентира својот план пред инвеститориите.
7. Секој од инвеститориите одлучува дали и со колкава сума на пари ќе ја поддржи секоја од жрјуите.
8. Победник е жрјуата која ќе добие најголема финансиска поддршка од инвеститориите.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Како ви се дојадна активносџа?
2. Како се одвиваше комуникацијаша во жруишџе?
3. Колку сџе задоволни од вашаша презентација?
4. Како се чувсџувувашџе додека презентирашџе пред инвестиишџоришџе?
5. Шџто можешџе да направишџе подобро?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Доколку сакашџе да зашџедешџе на време или да имашџе повеќе време за сџроведување на активносџа, објаснешџе ја активносџа и поделешџе жџи жруишџе однапред, на некој прџешходен час и побарајшџе да дојдашџи погжџовени за да презентирашџи.
2. Доколку имашџе повеќе време на расџолажџање, дозвоleshџе инвестиишџоришџе да посџавуваашџи прашања кон жруишџе во врска со нивнишџе презентации.
3. Пошџликинешџе жџи сџџе ученици да учесџтвуваашџи активно во вежбашџа.

30-40 мин

Неограничено

Активно слушање

Листови и пенкала

ДАЛИ МЕ СЛУШАШ?

- » Да се развие свесношћ за важношћа од активно слушање;
- » Да се појачају постојећа концентрација и меморија.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Кажете им на учесницима дека ќе им прочитајте листица на случајни зборови (Прилог 1). Посочете им дека треба внимателно да слушаат и дека не смеат да запишуваат ништо додека ги читате зборовите.
2. Прочитајте ги секој од следниве зборови полека и кратко, паузирајте помеѓу секој збор. Ќе забележите дека еден од зборовите (зборот Нок) се повторува три пати, но што не го посочувате на учесниците.
3. Овако ќе ја прочитајте листицата, обидете се да им го одвлечете вниманието со што што ќе зборуваат за нешто сосема друго во период од една минути.
4. Пошаа замолете го секој учесник на листи харџија да ги запише сите зборови на кои може да се сеќава.
5. Преминете кон дискусија за извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Замолете ги учесниците да кренат рака ако го зајамиле првиот и последниот прочитан збор (сон и перница). Прашајте ги зошто ги имаат тие 2 збора зајомнети?
2. Изненадување - замолете ги оние кои се сеќаваат на зборот аршинок да ги кренат рацете. Прашајте ги зошто го зајамиле токму тој збор? Најомените дека повеќе луѓе имаат тенденција да се сеќаваат на работи кои се различни, нови или неочекувани. Луѓето ќе се сеќаваат на вашата презентација многу подолго, ако е поинаква.
3. Повторување - Побарајте од оние кои го зајамиле зборот нок да ги кренат рацете. Веројатно повеќе од учесниците го имаат зајамнети и запишано овој збор, бидејќи го повторувале три пати. Прашајте зошто го имаат зајомнети?
Објаснете дека луѓето повеќе паметаат ако им се повторува нешто и поинтензивно колку е важно да ги повторите клучните шочки од вашата презентација повеќе од еднаш за да бидете сигурни дека вашата публика ги зајомнала.
4. Лажна меморија - Побарајте од учесниците да ги кренат рацете ако го зајомнале зборот кревет. Прашајте ги зошто го зајомнале?
Откријте им дека овој збор не беше на листицата, но сепак некои од нив го запишале на листицата. Објаснете дека нашиот мозок автоматски креира мемори на работи кои не се случиле, особено ако има добри асоцијации. Повеќе учесници го напишале зборот (кревет) затоа што се вклопува во листицата, како и бидејќи додел дел од зборовите асоцираат на кревет, па нивниот мозок го зајамнил, иако никогаш не сите го прочитале.

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Внимавајте на времето, за да имате доволно време за дискусија.
2. Внимавајте сите учесници да ги следат правилата, односно да не зајакнуваат додека ги читаат зборовите.

Прилог 1: Листа на зборови

1. сон	10. артишок
2. сиење	11. несоница
3. ноќ	12. кебе
4. гушек	13. ноќ
5. усивање	14. аларм
6. листа	15. дремка
7. поздрав	16. 'рчење
8. умор	17. јерница
9. ноќ	

30-40 мин

Неограничено

Комуникација, активно
слушање

Точки, подготвени
шеми за дискусија

ТОПЧЕ НА ЗНАЕЊЕ

- » Да се развијат комуникациски вештини;
- » Да се примени вербална комуникација, без употреба на невербална комуникација.

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Замолете ги учесниците да седнат во круг или коцка.
2. Објаснете им на учесниците дека преку играа ќе се обидете да продискуширате на тема која им е позната.
3. Објаснете им ги правилата:
 - Вие како фасилитатор одредувате тема на која ќе се дискутира;
 - Наведете дека ќе го подготвите шемата на еден учесник кој ќе треба да ситане и да сподели информација на темата за која се дискутира;
 - Овако учесникот ќе сподели, го фрла шемата на друг учесник кој треба да продолжи да зборува на темата, да даде нова информација. Посочете дека учесниците не смеат да се повторуваат и да кажат веќе споделена информација, ниту да жестикулираат при споделување на информацијата;
 - Најомалку дека е важно сите да внимаваат и активно да ја слушаат дискусијата;
 - Дискусијата пресметнува кога шемата ќе дојде кај учесник кој нема нова информација за споделување;
4. Повторете ја активносата со нови теми, колку што имате време на располагање;
5. Преминете кон дискусија за извлекување заклучоци.

ПРАШАЊА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ЗАКЛУЧОЦИ

1. Што се случуваше?
2. Колку успеавте активно да ја следите дискусијата?
3. Колку ви беше предизвик да смислите информација на темата, не знајќи кога ќе ви дојде редот да споделите?
4. Во колкава мера динамиката на играа ви создаваше притисок?

НАСОКИ ЗА ФАЦИЛИТАТОРОТ

1. Однапред подгответе неколку теми за дискусија поврзани со темата која се обработува.
2. Внимателно следете ја дискусијата и информациите кои се споделуваат.
3. Внимателно следете како активносата се одразува на луѓето и како реагираат на притисокот од динамиката на играа.

ИГРИ ЗА РАЗМРДУВАЊЕ (ENERGIZERS)

10-15 мин

Неограничено

Група динамика

Не е потребно

ЕЛЕКТРИЧЕН СИГНАЛ

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Поделете ги учесници во групи од 8-10 учесници и замолете ги да застанат во една линија и да се држат за една рака.
2. На крајот од секоја линија на учесници ставете столче на кое ќе има предмет (маркер, креда, итн.)
3. Пошто објаснете им на групите дека првиот во редот треба да смисли сигнал кој ќе го пренесе преку својата рака на следниот до него (на пример еден силен и еден слаб сисок, или сисок кој трае). Целта е истиот сигнал да стигне до крајот на линијата. Последниот човек од линијата што ќе го добие сигналот треба да го фаши предметот што стои на столчето во својата рака.
Група што прва ќе го пренесе сигналот е победник.
4. Повторете неколку рунди од напреварот за да дојдете до одреден, однапред договорен резултат, на пример која група прва ќе дојде до 5.

10-15 мин

Неограничено

Група динамика

Не е потребно

ЖИВОТИНСКА СМОТРА

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Кажете им на учесниците да замислат едно омилено животно кое не смеат да го создадат со жупиња.
2. Појгоа без да зборуваат треба да се наредат редоследно од најмалото до најголемото животно. Дозволено е само да користат извици и мимики од животношто кое го замислиле.

10-15 мин

Неограничено

Група динамика

Не е опшребно

КОЈ ПОЧНА?

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. За оваа активност ви е опшребен чист простор без предмет во средината.
2. Објаснете ѝ на жрупа дека е опшребен еден доброволец кој ќе треба да ја напушти просторијата.
3. Наредете ги останатите учесници во круг.
4. Група општоа треба да избере еден лидер, кој останува во кругот како и сите останати, но кој ќе почне да прави движења кои жрупаа треба да ги следи, без да биде забележан од доброволеците кој во оваа фаза е надвор од просторијата. Лидерот треба често да ги менува движењата (на секои 10 секунди).
5. Повикајте го членот на жрупаа кој е надвор од просторијата. Штом засмне, жрупаа треба да започне со движењата, а тој/таа да дојде кој е лидерот од кој започнуваат движењата.
6. Овако ќе дојде, влегува во кругот, а лицето којшто било лидер докогаш излегува надвор од просторијата.

10-15 мин

Неограничено

Група динамика

Не е потребно

ПОГОДИ КОЈ СУМ

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. Ова е забавна активност којашто дава енергија на групата.
2. Објаснете им на учесниците дека еден член од групата треба да се пријави за доброволец, да сѝ опише пред групата како „славна личност“.
3. Поштоа, на празен лист хартија, еден член од групата треба да напише име на славна личност.
4. Листот хартија се лепи на челошо на доброволецош, така што сите освен него можат да го видаш.
5. Целта е доброволецош да го дознае своето име со поставување прашања кон групата кои се одговараат со ДА и НЕ. На пр. Дали сум машко? Дали ѝеам во бенд? Дали имам сина коса?
6. Повторете го ова неколкупати со други доброволци.

10-15 мин

Неограничено

Група динамика

Не е потребно

ЧОВЕЧКИ ЈАЗОЛ

ОПИС НА АКТИВНОСТА

1. За оваа активност ви е потребен чист простор без претмети во средината.
2. Поделете ги учесниците во групи од по 7 до 10 учесници.
3. Замолете ги да направат шесен круг од своите групи факатки се за раце.
4. Пошоа кажете им да ги заворат очите и да ја испружат десната рака и да фатат група рака (за дланка) од кругот која не смеа да биде до човеот кој е до нив.
5. Пошоа нека го повторат истото и со левата рака. Еден човек не смеа да држи две дланки од иста личност
6. Пошоа дајте им 10 минути да се опилекаат, без притоа да си ги пуштаат рацете

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Compass: Manual for Human Rights Education
2. The big book of conflict resolution games
3. Training Materials & Courseware Resource